

*Vesni koja mi je otkrila kako se
na zapadu zove to što radim.*

Josip Janković

**Sokratovim stopama
do nekompetentnih roditelja**

Street corner work s obiteljima

et cetera
• • •

© et cetera Zagreb, 2022.

Izdavač: **etcetera** d.o.o., Josipa SLavenskog 6, 10000 Zagreb

Za izdavača: Mia Janković Shentser

Urednik: Tea Janković

Recenzenti: prof. dr. sc. Josip Obradović
prof. dr. sc. Andreja Brajša - Žganec

Grafička obrada: Tea Janković

Ilustracija na naslovnici: Mia Janković Shentser

ISBN 978-953-8165-02-3

© **etcetera** 2022. Sva prava pridržana.

Ova knjiga tiskana je uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001155213.

Sadržaj

Uvod	7
Srijeda, 12. lipnja 2019. godine, dan odluke o provedbi projekta pomoći djeci predškolske dobi u kriznim situacijama na javnim prostorima	21
Nekompetencija narcisističnih roditelja i odluka o smjeru konkretnog djelovanja	39
Odgojni stilovi	53
Potreba za „osvješčivanjem roditelja” po uzoru na Sokrata u kontekstu suvremenog „street corner work” pristupa	66
Otkuda toliko nekompetentnih odraslih među laicima i stručnjacima?	80
Očinstvno kao izbor i najvažniji životni poziv	117
Tajna nekompetentne samouvjerenosti	151
Ne želim prihvatiti da moje dijete ima slabije šanse od ostale djece!	162
Posljedice zastranjivanja roditelja u osobnom, ljudskom i roditeljskom smislu	198
Ciljevi provedbe projekta „Streetcorner work s obiteljima”	263
Pogovor	280
Literatura	284

Uvod

Ulica kao pojam u socijalnom smislu gotovo do kraja devetnaestog stoljeća ima uglavnom stambenu i prometnu ulogu, a ubrzanim općim razvojem društva i gradova poneke dobivaju i rezidencijalnu. Krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća razvoj trgovine i drugih tercijarnih djelatnosti, neke, dominantne, postupno dobivaju trgovačku, ugostiteljsku, zanatlijsku (npr. Kožarska ulica, Suknarska ulica...) i sličnim uslužnim djelatnostima karakteriziranu ulogu. Tako nastaju često najvažnije ulice, „žile kucavice”, u svim većim suvremenim gradovima (Pariz – Rue du Faubourg Saint-Honoré i Avenue des Champs-Élisées, London – Oxford Street, Beč – Mariahilfer StraÙe, Zagreb – Ilica...). Paralelno s uzlaznim razvojnim periodom nagle urbanizacije, bujanjem glavnih gradova, regionalnih centara i njihovih trgovačkih središta prenesenih s trgova, agora, foruma na ulicu, ova dobiva novo važno značenje. Te ulice su u najužem centru gradova ili se nastavljaju na glavne trgove čiju funkciju pomalo preuzimaju. S druge strane, na periferijama gradova - u njihovim sirotinjskim dijelovima, bujaju ulice postajući dnevna okupljališta djece, a noću mladih, besposličara, skitnica, prostitutki i svim tim povezanih dvojbenih događanja. Sukobi, krađe, prostitucija, razbojstva događaju se na ulicama predgrađa. Kako se gradovi već u 19., a pogotovo 20. stoljeću sve snažnije šire, tako bujaju i ta predgrađa, danas slamovi, u kojima po novijim podacima, prebiva trećina gradskog stanovništva svijeta. Širenjem ovih dijelova grada i njihovih uličica sa svom pripadajućom socijalnom patologijom, mijenja se i semantika pojma ulice. Već u prvoj polovini 19. stoljeća, razvojem velikih europskih gradova, ulica počinje dobivati pejorativno značenje, a u dvadesetome je i u našem jeziku postala simbolom lošeg, nedostojnog, štetnog, kriminalnog (uličar, ulični

žargon, ulična kultura-nekultura i sl.). No, kroz to vrijeme, promjenom funkcije ulica bliže centrima gradova javlja se promjena i u njihovom doživljavanju. Tomu prethodi i usmjeravanje pažnje osviještenih dijelova društva prema ovom arhitektonskom, urbanističkom i društvenom fenomenu. Te promjene pospješene su prodorom specifičnog pjesništva, glazbe pa i plesa. Razvija se i Streetart koja ima dugu, mada i kontroverznu povijest (od davnog „taginga“, preko grafita, osobito negativno percipiranih i prosuđivanih), a danas ovaj vid likovne umjetnosti pretvara ulice velikih gradova, svjetskih metropola, u nove galerije. Paralelno s tim, ulica postaje predmetom bavljenja poezije, posebnih glazbenih i plesnih izričaja, svih umjetnosti i umijeća što imaju prefiks „art“, nastalim na ulicama slamova. Njima su posvećena razna događanja, i to kulturna, na najvažnijim ulicama gradova, festivali („Cest is dBest“ međunarodni festival u Zagrebu) i ulica postupno dobiva pozitivnu ulogu i u kulturnom životu gradova, a time i semantika samog pojma dobiva sve pozitivnije značenje. Ovaj proces je isto tako pomognut i time što su *slamovi*, njihove ulice, uglovi postali i mjesto znanstvenog interesa pa i poligoni otvaranja novih pogleda na marginalne društvene pojve i otkrivanje novih metodoloških putova do spoznaja u društvenim znanostima.

Slamovi i njihove ulice postaju predmetom znanstvenog interesa još tridesetih godina prošlog stoljeća. Već tada počinju prva terenska istraživanja W. F. Whitea posvećena tom izrazito negativno doživljavanom, posebnom društvenom fenomenu, svojevrsnoj pozornici događaja vrlo ozbiljnih patoloških društvenih pojava. W. F. White, profesor s Harvarda, dolazi u jedan geto talijanskih imigranata (Boston – North End) i tamo u kvartu nazvanom Cornerville, poznat kao posebno problematičan, te među njegovim stanovnicima i njihovom djecom živi tri i pol godine, od čega godinu i pol u jednoj talijanskoj obitelji. Tražeći najkvalitetniji način znanstvenog upoznavanja socijalne strukture, odnosa i funkcioniranja unutar tih zajednica on osmišljava metodu promatranja sa sudjelovanjem, kao optimalnu i prvi ju primjenjuje. Koristeći ovu metodu, on ulazi među stanovnike sluma i tako,

doživljavan „njihovim“, uspjeva s njima voditi spontane „susjed-ske“, prijateljske, slobodne, necenzurirane, razgovore. Oni mu u otvorenim iskrenim interviewima daju podatke iz svog osobnog života sve od ranog djetinjstva pa na dalje (kada su, kako i zašto došli u situaciju da se prvi puta potuku s nekim vršnjakom, kakva pravila vrijede među djecom, mladima, u njihovim *gangovima*, međusobnim obračunima i slično). Promatra kako imigranti iz istih sredina zajedno sa svojim rođacima i prijateljima slave dan svoga sveca kao što su to činili u Italiji, kako prva generacija imigranata društvene veze uspostavlja i održava prvenstveno sa srodnicima ili onima koji su se pokazali prijateljima i kada netko uspije realizirati neki napredak dijeli to u svojoj socijalnoj mreži, dok naraštaj rođen u slamu Cornerville mijenja svoje odnose stvarajući nove veze, socijalne mreže različite od roditeljskih i slično. Na osnovi rezultata tog istraživanja White piše etnografsku studiju pod naslovom „Društvo ulice - Socijalna struktura jednog talijanskog slama” (Street corner Society - The Social Structure of an Italian Slum) i objavljuje ju 1943. godine. Zbog ratnih događanja knjiga ostaje nezapažena, no ponovljeno izdanje 1955. godine postaje bestseler i dostiže nakladu od 200 000 primjeraka. Tiskaju se još dva izdanja, 1981. i 1993. godine. John van Maanen tu studiju, pa onda i knjigu, uspoređuje s epohalnom studijom Bronislaw Malinowskog „Argonauti zapadnog Pacifika” (Malinowsky, 1979) koja je prvi puta objavljena 1922. godine. Posebno veliki doprinos društvenim znanostima White daje uvođenjem spomenute metode „*Participant observer research*” koja je već odavno postala i kod nas dijelom metodološkog arsenala društvenih znanosti, posebno socijalne antropologije i sociologije (Milas, 2005).

Elliot Liebow proveo je terensko istraživanje slično Whitevom u Washingtonu nastojeći upoznati i znanosti predstaviti život snažno segregiranih i društveno potpuno marginaliziranih afroamerikanaca s ulice. Studiju „*Tally's Corner*” temeljenu na ovom istraživanju objavio je 1967. godine i njome znanstvenu, a onda i širu javnost, upoznao i senzibilizirao za taj minorizirani i potpuno odbačeni dio američkog društva kojeg ni građani ni

vlasti više uopće nisu primjećivali, osim kao dio crne kronike u kontekstu prezrenih sudionika kriminala i zločina, i puštaju ih da propadaju na ulicama svojih gradova! Studija je imala veliki odjek i citirana je čak 3000 puta!

Elijah Anderson sa čikaškog sveučilišta provodi istraživanje u jednom baru smještenom u getu južnog Chicaga (Chicago's South Side). Mjesecima iz noći u noć dolazi u jedan bar, kako bi dublje upoznao i istražio život ljudi koje ondje susreće i razumio što se s njima događa. Istražuje kako se formiraju kao osobe, kako žive, rekreiraju se, te ispituje i analizira njihovu lokalnu stratifikaciju i odnose. U radu s ovisnicima primijenio je ključne sociološke koncepte istraživanja uključivši u krug interesa i njihove proširene porodice, „primarne skupine” i njihove uloge u laganom propadanju mladih sve dublje u patologiju („being down“). Svoje spoznaje o životu u toj sredini publicira 2003. godine u iznimno visoko ocijenjenoj knjizi „A Place on the Corner” u izdanju University of Chicago Press koju neki autori uspoređuju sa studijom W. F. Whitea.

Sva ova istraživanja predstavljaju veliki napredak u društvenim znanostima, prvenstveno u pogledu predmeta istraživanja, ali i metodologije - metoda promatranja sa sudjelovanjem W. F. Whitea. No potreba za promjenama stanja u društvu, posebno u nekim njegovim segmentima, dovodi do daljnjeg razvoja metodologije u društvenim znanostima, prvenstveno psihologiji, sociologiji i pedagogiji. Kurt Levin, kritizirajući dotadašnju znanost zbog njene usmjerenosti samo na otkrivanje i registriranje činjenica, smatrajući kako znanost može utvrditi bit stvari tek ako promijeni stanje, razvio je ideju akcijskih istraživanja (Bognar, 2001. prema Sekulić, Majurec, 1994). Hopkins smatra da Levinov koncept akcijskog istraživanja ima sljedeće ključne elemente:

1. Izvana potaknuta intervencija radi pomoći korisničkom sustavu;
2. Funkcionalistički je orijentirana;

3. Praksa mu je normativna (Bognar, 2001. prema Hopkins, 1985.; Mc Niff 1988).

Unatoč svim ovim prednostima akcijska istraživanja nisu postala popularna u znanosti jer u njoj dominira „ekspertski pristup”. Tako fundamentalna znanost i dalje ostaje, uspoređujući ju s Levinovim promišljanjima i predloženom metodologijom, poprilično sterilna. Tek sedamdesetih godina 20. stoljeća u Velikoj Britaniji u okviru školstva kreću akcijska istraživanja koja doprinose uvelike njegovom razvoju (Bognar, 2001.). „Danas akcijska istraživanja predstavljaju za mnoge autore ključnu polugu kako za razvoj ključnog umijeća pojedinog učitelja, tako i za razvitak škole i društva uopće” (Bognar, 2001.). Prilično velika iskustva autora ove studije u odgojnoj, psihološko-psihijatrijskoj i psihoterapijskoj praksi, te praksi socijalnog rada, učinila su ga sklonim upravo tom znanstvenom usmjerenju kao i donošenju odluke o provedbi tako dizajniranog projekta u okviru kojega istražuje probleme na relaciji roditelj – dijete, nastajanje kriznih, za djecu stresnih pa i traumatskih, situacija, njihov tijek, određivanje i provedbu optimalne akcije, djelovanja te izbora i postizanja optimalnog ishoda. Takav dizajn istraživanja svakako zahtijeva vladanje znanjima i vještinama potrebnima za dijagnostiku i intervenciju u kriznoj situaciji, koje znanstvenici, nositelji izvornih znanstvenih istraživanja u području društvenih znanosti, nemaju i stoga, odgovorni prema potencijalnim ispitanicima-akterima kriznih situacija, ni ne pokušavaju ih provoditi! S druge strane, iz istog razloga, u nekim područjima znanosti kao što je medicina, klinička psihologija ili pedagogija takva su istraživanja imanentna samom njihovom etosu.

No, „street corner work”, mada jedan od rijetkih koji je proizišao iz znanosti, postao je pristup u pružanju pomoći potrebitima koji je danas u razvijenijim djelovima takozvanog zapadnog društva već široko rasprostranjen. Vrlo često ga pokreću i provode osviješteni pojedinci i udruge. Tako i John M. Gandy (1959) provodi projekt preventivnog rada sa skupinama mladih s ulice (Preventive Work with Street - corner groups) pod nazivom „Hyde Park Youth Pro-

ject, Chicago". U tom projektu John M. Gray primjenjivao je, zajedno sa suradnicima, grupni rad sa skupinama preddelinkventnih mladih s ulice u svrhu prevencije delinkvencije. Ključno je bilo to što se radilo izvan zidova institucija na prostorima gdje rizične skupine inače provode vrijeme. U skupine su uključivani tinejdžeri s potencijalom za upadanje u delinkvenciju. Grupni rad je slijedio smjer koji se tada primjenjivao u radu s delinkventima, ali s razlikom u „prirodi samog djelovanja i nešto blažeg tempa”. Radilo se i na povezivanju s roditeljima i drugim odraslima iz kruga mladih sudionika-korisnika grupnoga rada.

Roland M. McCleary radi na otklanjanju, odnosno smanjenju agresivnosti mladih provodeći projekt „*Street-corner work with aggressives*” i pod istim naslovom objavljuje i rezultate rada 1973. godine u časopisu *Psychology – International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. Tijekom tog projekta različitim aktivnostima nastoji djelovati na agresivna ponašanja. Agresivnost promatra stratificirajući ju u tri razine:

- Na prvu razinu smješta uobičajenu agresivnost koja je produkt više čimbenika, među kojima je na prvom mjestu uloga roditelja s različitim „defektima karaktera”; slijedi alkoholizam, psihička nestabilnost, promiskuitetnost i druge deformacije.
- Drugu razinu čini agresivnost izazvana „stalnim zanovijetanjem” i zapuštanjem djece u obitelji.
- Treća je razina agresivnosti uglavnom izazvana nestabilnošću obitelji, bračnom disolucijom i raspadanjem obitelji kao njenom neminovnom posljedicom.

Programom se nastoji djecu i mlade, napuštene, gnjevne i agresivne, maknuti s ulice i vratiti u obitelji. Tijekom provedbe ovoga programa McCleary je, kako sam navodi, naučio otkrivati „nedostatke u karakteru” roditelja i savjetovanjem im pomagati da ih otklone.

Sva ova i slična istraživanja, primarno sociološka i psihosocijalno-antropološka, mahom terenska, mnoga i s akcijskom notom,

snažno su osvjetlila te „tamne prostore” zabačenih ulica, bijedu i marginaliziranost ljudi koji se tamo rađaju, rastu i odrastaju, kojima sve postojeće deklaracije daju sva prava kao i ostaloj djeci, ali među kojima je, iz raznih razloga, primarni čimbenik upravo postojeća marginaliziranost u kapitalističkom, najčešće američkom društvu. Ona su senzibilizirala znanstvenu, stručnu i širu javnost, a u samo rješavanje problema, uz sustave socijalne skrbi, sve više se uključuju i brojne nevladine organizacije. Sve su češći i pokušaji pružanja različitih oblika konkretne psihosocijalne pomoći potrebitima ondje gdje socijalnozaštitna potreba i nastaje: na ulicama i njihovim uglovima, trgovima. Sam pojam *Street corner work* dolazi iz engleskog govornog područja upravo s navedenim studijama. Za sada još nema odgovarajućeg općeprihvaćenog naziva u našem jeziku, ali bi „rješavanje problema na mjestu nastajanja” mogao dobro predstavljati bit pristupa. Širi se označavajući čitav konglomerat različitih oblika, pristupa, metoda i tehnika pomoći prije nego potrebiti bivaju potpuno uništeni i završe u posebnim, specijaliziranim ustanovama, već izravno, tamo gdje potrebe nastaju. Na ulici, njenim križanjima, trgovima. Ovaj pristup rješavanju kompleksnih psihosocijalnih problema, pa onda i pojava, njihove prevencije, razrješavanja i eliminacije posljedica, nastavlja se na takozvane *outreach* programe kojima se nastojalo pomoći i onom dijelu budućih ovisnika koji su još u fazi eksperimentiranja psihoaktivnim sredstvima. On je umnogome pridonio izlaženju izvan zidova ustanova i traženju najprije ovisnika, a sada i drugih, djece i mladih, s različitim drugim problemima, kojima su potrebni prijateljski i drugi oblici pomoći. Danas je ovaj oblik rada na smanjenju psihosocijalnih problema sve rašireniji. U Europi je *street corner work* umnogome uzeo maha u Nizozemskoj, gdje nevladine organizacije prednjače u razvijanju ovog oblika djelovanja koristeći vrlo različite pristupe.

Tako NVO „Harlem” traži djecu i mlade svugdje, a dominantno na ulici, radi s njima, a po potrebi, kada patologiju nije moguće razrješavati bez specijaliziranih stručnjaka i ustanova, osigurava im transfer u odgovarajuće institucije. Tako naprimjer aktiv-

isti ove NVO nalaze na ulici djevojku sa psihičkim problemima (*borderline*) i osiguravaju joj odgovarajuće liječenje u psihijatrijskoj ustanovi jer to više nije problem koji bi volonteri, mahom nestručnjaci za područje psihopatologije i psihoterapije uopće, mogli rješavati, a posebno ne na ulici.

U Amsterdamu se nekadašnji folk bend „Per Mins” potpuno posvetio street corner work-u „s ljudima i za ljude u stanju ranjivosti”. Posebno je učinkovit njihov rad na razvijanju susjedske pomoći, poticanju i aktiviranju gradskih uprava na uspostavljanju skloništa i sličnih punktova za pomoć potrebitima u najrazličitijim životnim krizama. Temeljne su im vrijednosti: „Svi su bitni”; „Djeluj poticajno”; „Vjeruj u promjene”!

Organizacija Street Child UK – London, Afrika, Azija nastoji djelovati širom svijeta posebno se posvećujući onim najranjivijima na ulicama, osobito nakon zdravstvenih (Ebola, Covid 19) i drugih, socijalnih i humanitarnih kriza koje ih prate. Najpotrebitiji su beskućnici i djeca s ulice pa se njeni aktivisti uključuju u rad prvenstveno s tom kategorijom socijalno ugroženih. Za rad s njima i zadovoljavanje bar njihovih najnužnijih potreba organiziraju i razne humanitarne akcije (biciklističke ture, utrke i slično). Posebno se zalažu za omogućavanje školovanja djece jer je to u dobrom dijelu zemalja Afrike veliki problem. Tako u Liberiji i najoptimističnije projekcije ne vide mogućnost organizacije sustavnog javnog obrazovanja i školstva prije 2100. godine.

Organizacija „*Harlem, Street corner Resources*” bavi se, uz ostalo, zagovaranjem nenasilja. Kao odgovor na visoki broj ubojstava u Harlemu povezanih s uličnim bandama organizira dvomjesečne programe „Mikrofon na otvorenom” u okviru kojih mladi javno govore protiv nasilja i tako senzibiliziraju svoje vršnjake iz redovne populacije, ali i s margine društva, za izbor nenasilnih oblika afirmacije, samopotvrđivanja, ali i pražnjenja prenatrpanih emocionalnih kontejnera. Pokazalo se da generacijska bliskost koja uključuje i govorni jezik, asocijacijske poveznice i viđenja svijeta bivaju prepoznate u krugovima vršnjaka zbog čega imaju i veći odjek u njihovom razmišljanju pa onda i djelovanju i ponašanju!

Ovakav pristup u djelovanju na postizanje pozitivnih promjena u društvu ili njegovim kritičnim segmentima osim već spomenutim socijalnim antropolozima, prvenstveno Whiteu, pripisuje se i zamahu socijalne misli u prošlom stoljeću. Nositeljica toga smjera u filozofiji, pa onda i psihologiji i znanosti uopće, bila je Frankfurtska škola koja je okupljala danas slavna imena Maxa Horkheimera, Theodora Adorna, Ericha Froma, Herberta Markuzea i druge, koji su mahom morali pobjeći pred nacistima u SAD i tamo nastaviti svoj plodni rad. Jürgen Habermas nakon drugog svjetskog rata nastavlja na zasadama Frankfurtske škole razvijati duh kritičke socijalne znanosti (Bognar, 2001). I mada ovaj pristup u socijalnom djelovanju na unapređenje i razvoj društva izgleda posve nov, u biti je poznat još iz vremena stare Grčke. Jedan od otaca zapadne filozofije, Sokrat (470. – 399. g. pr. Kr.), djeluje uglavnom na ulicama i trgovima Atene nastojeći utjecati na svoje sugrađane u spoznajnom, etičkom, ali i političkom smislu direktno u komunikaciji s njima! Čak ništa ne piše nego se samo oslanja na „face to face” relaciju, tako da su njegov rad i ideje ostali poznati kasnijim naraštajima tek zahvaljujući zapisima njegovih učenika. Prvenstveno Platona! Naravno, u tako uskom krugu djelovanja koji si je on zadao, tadašnjoj Ateni, to je bilo i moguće. Do kraja predan svome „*street corner*” djelovanju, beskompromisno dosljedan svome etičkom opredjeljenju koje je dnevno nudio sugrađanima u direktnim razgovorima, jasno i nedvosmisleno, potpuno određeno i razumljivo, on ta uvjerenja ne može pogaziti i svoju dosljednost, vjeru u izrečenu riječ i istinu, plaća životom! Jedino tako je mogao sve ono čemu je poučavao ljude koje je znao i koji su ga znali i poštovali, prvenstveno mlade aristokrate, održati vjerodostojnima, ispravnima! Prva je poznata osoba koja je svoje sustavno traženje istine za sebe i druge, platila glavom! Zapostavljen je i rad don Bosca (1815. – 1888) koji započinje raditi s jednim izgubljenim dječakom s ulice, a potom i sa skupinama. Okuplja djecu s ulice, „besprizorne” i nastoji im promijeniti život u pastoralnom, pedagoškom i socijalnom smislu. Gradi za njih nastambe i škole. Doživio je i preživio i atentate, ali ostaje posvećen svojoj misiji koja je okrunjena i dobivanjem dozvole za osnivanje posebnog

reda (Salezijanci) čiji članovi šire i nastavljaju njegovo djelovanje. Godine 1934. don Bosco je proglašen i svecem.

Veliki uspjeh u pružanju pomoći djeci s ulice u novije doba, drugoj polovini 20. stoljeća u Kartumu u Sudanu razvila je, na posve specifičan način, Blanka Šegović El Khalifa. Kao supruga Sudanskog velikodostojnika počela je okupljati djecu s ulica Kartuma (Dalglish, 1998) na svoj majčinski način. Uspostavila je prvu slastičarnicu u tom gradu i tamo toj napuštenoj, gladnoj djeci davala slatkiše postupno uspostavljajući komunikaciju s nesretnim mališanima i, kada je stekla njihovo povjerenje, počela ih je učiti pisanju, čitanju i svemu drugome što im je omogućavalo potpunu promjenu njihovog statusa i kasnijeg života. Kada se vratila u rodni Zagreb, početkom rata 1991. godine osnovala je udruženje „Djeca prva“, okupila brojne suradnike stručnjake i volontere pomažući prognanicima iz okupiranih dijelova Hrvatske. A kada je velikosrpska pošast krenula i u Bosnu i Hercegovinu, okupljala je izbjeglice iz tih krajeva koji su stizali u slobodni dio Hrvatske tražeći utočište i pomagala im. Brojnim programima i projektima osiguravala je razne oblike psihosocijalne pomoći prognanoj djeci i njihovim obiteljima. Posebno je značajan bio program za Bosansku osnovnu i srednju školu uspostavljenu u Zagrebu u čijem okviru se naš autohtoni pristup Male kreativne socijalizacijske skupine implementirao kao optimalan oblik pomoći djeci, mladima i njihovim profesorima koji su ga primjenjivali u radu s učenicima. Svoj rad na pružanju pomoći udruga je nastavila i nakon rata pa i nakon smrti svoje osnivačice i prve predsjednice jednakim žarom i uspješnošću.

Na pružanju pomoći potrebitima tamo gdje se nađu, prebivaju ili su u potrazi za nekim čudom koje će ih spasiti iz materijalno, zdravstveno, psihološki, socijalno, duhovno bezizlaznih situacija s velikim uspjehom ističe se i udruga „Ruka prijateljstva“ posvećena svima s bilo kojom od navedenih potreba. Srčanim i stručnim vođenjem osnivačice i voditeljice udruge Angeline Sesar, sestre reda Klanjateljica krvi Kristove, udružen je u pružanje djelotvornih oblika pomoći veliki broj volontera iz svih dijelova društva i strana svijeta. To je sjajan primjer kako humanistička,

opredijeljenost za opće dobro, a posebno onih kojima je najteže, bez obzira iz koje sredine, obrazovnog i socijalnog statusa bili, agilnost samo jedne, ovaj puta i stručne osobe, može okupiti brojne ljude predane dobru. Time pokazuje koliko dobra ima u čovjeku i kako se to dobro može pokrenuti za pomoć tolikim ljudima u njihovim najtežim trenucima. Također pokazuje i dokazuje kako pružanje pomoći bez ikakve naknade, obogaćuje i usrećuje ne samo primatelje nego i davatelje pomoći - plaća dobročiniteljima srećom što postoje i mogu se njome bogatiti dajući od sebe ono što imaju sve od lijepe i dobre riječi pa do konkretne pomoći drugom čovjeku, a ne krađući, varajući ili otimajući drugima kao što to čine mnogi materijalno bogati, moćni i ugledni, ali vječno gladni novih dobara, položaja, moći, što su obuzeti strahom da im netko ta dobra ne uzme. Zbog tog straha i vlastite bijede unesrećuju sve oko sebe pa i čitave narode, čovječanstvo, svojim lopovlukom, pokretanjem ratova pa i kataklizmi pokušavajući ispuniti svoje prazne, gladne i jadne duše. Ali ne mogu jer sreća s drugim je prava sreća i oplemenjuje, a ne ona na račun drugoga koja počinitelja osiromašuje i unesrećuje.

Uza sve ove aktivnosti na pomoći ljudima s ulice u materijalnoj i psihosocijalnoj potrebi, trajno nezaposlenima, razvedenim parovima, raspadnutim obiteljima, zahvaćenima alkoholizmom i drugim ovisnostima, poremećajima u ponašanju, psihičkom funkcioniranju, opterećenih školskim neuspjehom u jednim društvima i nemogućnosti školovanja u drugim, kod djece i mladih, čiji će se položaj još više otežati, poznata su i nastojanja u duhovnom pogledu. U tom smjeru djeluje niz „uličnih propovjednika” (Lee, 2008) koji doslovno na ulicama održavaju propovijedi ili glazbene nastupe pokušavajući pomoći ljudima s ulice, osobama potpuno isključenima iz društvenih sustava bez ikakve mogućnosti promjene svoga stanja pa i nade za promjenu i u budućnosti. Tako im otvaraju mogućnost stjecanja nekih njima djelotvornih oblika vjere u Boga, život, čovjeka, humanost, a onda i povezivanja s konfesionim zajednicama, njihovim sustavima, uključivanjem u skupine i djelovanja usmjerenim pružanju materijalne i svih drugih oblika pomoći (Caritas, naprimjer).

Ovaj kratki pregled aktivnosti, od istraživačkih do djelatnih, pomažućih upravo na ulicama, trgovima, javnim prostorima, pokazuje kako su oni odavno mjesto sociopatoloških pojava. Pa i danas. Isto tako pokazuje se da ovi prostori mogu biti mjesta sve brojnijih i važnijih djelovanja na razrješavanju složenih psihosocijalnih problema koje je na njima moguće naći u samom nastajanju kada ih je lakše razrješiti bilo kao pojedinačne slučajeve ili društvene pojave. Tim istraživačkim, ali i djelatnim aktivnostima pridružio se i autor ove knjige, svojevrsne studije posvećene otkrivanju slučajeva neadekvatnog, nekompetentnog roditeljstva i roditeljskog nepoželjnog pa i rizičnog, patološkog djelovanja na djecu predškolske dobi i učinkovitog razrješavanja time izazvanih kriznih situacija koje trpe nedužna djeca. Tijekom godine i pol ciljanog djelovanja istraživač – stručnjak u području rada s djecom, roditeljima i obiteljima, na javnim prostorima identificira situacije u kojima su djeca zanemarivanjem, zapuštanjem pa i zlostavljanjem dovedena u stresnu ili čak traumatsku situaciju te stručno intervenira upravo u trenucima kulminacije takvih događanja i njima izazvanih stanja, razrješavajući ih na mjestu gdje su nastala i traju do razrješavanja. Time pomaže djeci prekidanjem djelovanja stresora, transformacijom stresne situacije u stanju potrebe dobivanja potvrde o vlastitom postojanju, važnosti, vrijednosti ili ispravnosti, ovisno o situaciji. Odmah zatim dobiva poruke ljubavi i verbalno potvrđene što konačno dovodi do izlaženje iz stresa i izljeva djetetove ljubavi roditelju. Roditeljima, inače uglavnom sasvim prosječnim građanima ili čak onima iz viših slojeva socijalne stratifikacije, stupnja obrazovanja ili materijalnog statusa, pomaže se kako bi shvatili što se upravo događa s njima i njihovom djecom, trenutna stanja emocija, svijesti i relacija što su ih kontaminirali svojim neznanjem, narcizmom, sebičnošću ili čak vlastitim patološkim potrebama. Ulasci u takve osjetljive krizne situacije u kojima roditelji i drugi odrasli gube sposobnost razumijevanja djetetovih poruka što postaju sve glasnije, realne procjene situacije, a onda i kontrolu nad svojim ponašanjem najčešće držeći da je neugodnoj situaciji uzrok djetetovo ponašanje, razmaženost ili čak zločestoća a ne njihova nekompetentnost, obuzetost sobom i time nastala

nemogućnost razumijevanja djetetove poruke, doživljene posve krivo i time još više podižu tenzije djeteta i do tada prepuštenog osjećaju zanemarenosti, zapuštenosti, nevoljenosti i odbačenosti. Za ulaz u tako emocionalno nabijenu situaciju na vrhuncu napetosti oba aktera potrebno je svakako puno iskustva u radu s osobama u krizi i posjedovanja širokog kruga znanja i vještina s područja psihopatologije, terapije, savjetovanja osoba u tenziji, opterećenih trenutnim, povremenim ili kontinuiranim gubitkom psihičke ravnoteže. Takva uključivanja u sam klimaks kriznog događanja moraju imati notu spontanosti i težinu stručnosti jer jedino tako mogu biti djelotvorna kod djece, a još više kod njihovih roditelja i drugih odraslih što su trenutno u ulozi odgovajatelja, značajne druge osobe ili, općenito, autoriteta u afektu.

Pokazalo se, što će biti moguće vidjeti iz vjernih prikaza situacija u tekstu koji slijedi, kako su takva djelovanja i pored visokog intenziteta doživljavanja i emocionalnih stanja djece i roditelja u stresu i/ili afektu, ili upravo zbog toga, izuzetno djelotvorna, bez obzira na „neadekvatan prostor, vrijeme i kontekst“, za promjenu smjera funkcioniranja aktera.

Zbog potrebe upoznavanja znanstvene, stručne i šire javnosti s problemima u rastu i razvoju predškolaca, u ovoj knjizi su prikazani karakteristični među otkrivenim slučajevima kriznih situacija u kojima su se našla djeca predškolske dobi sa svojim roditeljima i drugim odraslima. Istraživanje je provedeno street corner work pristupom uz korištenje metode promatranja sa sudjelovanjem kombinirane s elementima akcijskog istraživanja i obogaćene znanjima i vještinama pomažućih poziva, savjetovanišnim i psihoterapijskim vještinama, a prikazani su i rezultati djelovanja. Uočavanjem takvih situacija stanja narušenosti ravnoteže, afekta ili čak psihičke krize aktera, zaustavljanjem takvog stanja kod jednih, trenutnih neadekvatnih djelovanja drugih, odraslih, koja upravo i dovode do kriznih situacija, prekida se stanje stresa, vraća djecu u sigurnost i zadovoljenost egzistencijalnih emocionalnih potreba te uspostavlja njihova psihološka ravnoteža. Istovremeno se radi na uspostavljanju balansa kod roditelja, izlaženja iz afekta, a onda i upravo razriješene krizne situacije

kroz informiranje odraslih, prvenstveno roditelja, u svrhu njihovog trenutnog osvještavanja, kako se takva njihova destruktivna djelovanja ne bi nastavila ili ponavljala. Time se postavlja temelj i daje smjer realizaciji podizanja razine kompetencija roditelja i drugih odraslih za bavljenje djecom, ali i za očuvanje vlastite ravnoteže, osobni rast i razvoj. Neki od ovih slučajeva su samostalno vjerno opisani, ali tako da nije moguće prepoznati stvarne aktere, a neki međusobno vrlo slični s tek ponekom specifičnošću predstavljeni su u jednom od njih obogaćenom posebnostima ostalih. U svrhu potpunijeg informiranja o devijacijama u roditeljstvu i njihovim ponekad i tragičnim posljedicama prikazani su i neki karakteristični slučajevi iz vlastite prakse doživljeni u ulozi psihologa određene ustanove.